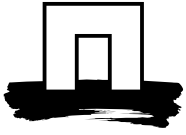

Hoe maken gemeenten stadslandbouw mogelijk?

Etienne van Rijn & Jan Hassink

Hoe maken gemeenten stadslandbouw mogelijk?

Etienne van Rijn & Jan Hassink

© 2015 Wageningen, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) onderzoeksinstituut Plant Research International. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLO.

Voor nadere informatie gelieve contact op te nemen met: DLO in het bijzonder onderzoeksinstituut Plant Research International, Agrosysteemkunde.

DLO is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Exemplaren van dit rapport kunnen bij de (eerste) auteur worden besteld. Bij toezending wordt een factuur toegevoegd; de kosten (incl. verzend- en administratiekosten) bedragen € 50 per exemplaar.

Plant Research International, onderdeel van Wageningen UR Business Unit Agrosysteemkunde

Adres : Postbus 16, 6700 AA Wageningen
: Wageningen Campus, Droevendaalsesteeg 1, Wageningen
Tel. : 0317 – 48 05 76
Fax : 0317 – 41 80 94
E-mail : info.pri@wur.nl
Internet : www.wageningenUR.nl/pri

Inhoudsopgave

	pagina
1. Inleiding	1
2. Waarom vinden gemeenten stadslandbouw belangrijk?	3
3. Hoe willen de gemeenten stadslandbouw ondersteunen, wat is er al, wat willen zij in de toekomst?	5
4. Hoe is stadslandbouw in de gemeenten intern georganiseerd?	13
5. Hoe is de relatie tussen de gemeenten en de initiatieven?	15
6. Conclusies	17

1. Inleiding

Stad en voedselvoorziening, stad en lokale voedselketens, stad en kringlopen, stad en groen... veel komt samen in de term 'stadslandbouw'. Stadslandbouw staat volop in de belangstelling, het bruist van de ideeën, plannen en initiatieven. Maar het ontbreekt vaak aan samenhang en richting. Initiatieven komen daardoor moeizaam of niet tot wasdom. Elke pionierende gemeenteambtenaar, ondernemer, burger die zich bezighoudt met stadslandbouw moet als het ware zelf het wiel weer uitvinden: welke regels zijn voor mijn initiatief van toepassing, waar kan ik ontwikkelen, wie heeft kennis van zaken en hoe kan ik initiatieven faciliteren. Het Stedennetwerk Stadslandbouw is een landelijk netwerk van gemeentelijke ambtenaren in de stadslandbouw. Het biedt de deelnemers de ruimte om gezamenlijk blokkades aan te pakken, elkaar te inspireren, richting te geven aan beleid en kansen te grijpen. Het netwerk brengt pioniers bij elkaar en stimuleert met hen de ontwikkeling van stadslandbouw in Nederland. In 2014 was er bij deelnemers behoefte om een beter zicht te krijgen op de manieren waarop gemeenten met stadslandbouw initiatieven omgaan en stadslandbouw faciliteren en ondersteunen. Besloten werd om interviews te houden met beleidsmedewerkers van gemeenten die bij het stedennetwerk zijn aangesloten. De interviews zijn gehouden door Etienne van Rijn, Jan Hassink, Jan Eelco Jansma, Daniel de Jong en Esther Veen, onderzoekers van Wageningen-UR. Dit rapport is de weerslag van deze interviews met de verschillende beleidsmedewerkers. Het geeft zicht op de verschillende redenen voor gemeenten om stadslandbouw belangrijk te vinden en manieren waarop gemeenten stadslandbouw ondersteunen. Het is goed om te beseffen dat dit rapport een momentopname presenteert. Sinds de interviews zijn gehouden zijn er verkiezingen geweest en zijn nieuwe colleges gevormd. Stadslandbouw ligt soms ook bij andere beleidsmedewerkers op het bordje dan ten tijde van de interviews. Het blijft een dynamisch gebeuren.

Aanpak

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden hebben wij semigestructureerde interviews afgenomen bij 11 gemeenten die op één gemeente na (Culemborg) allen de agenda stadslandbouw hebben ondertekend. Het betreft: Alkmaar, Alphen aan de Rijn, Arnhem, Breda, Culemborg, Ede, Eindhoven, Rotterdam, Sittard-Geleen, Utrecht en Zeist. De steden zijn at random gekozen, verspreid over het hele land. Niet alle vragen zijn in elk interview aan bod gekomen, dit wordt in de resultaten zichtbaar door het feit dat sommige vragen slechts door enkele gemeenten worden beantwoord.

2. Waarom vinden gemeenten stadslandbouw belangrijk?

In het kader van ons onderzoek naar hoe gemeenten stadslandbouw mogelijk maken hebben wij hen de vraag voorgelegd waarom zij stadslandbouw belangrijk vinden. Hieronder volgen de belangrijkste motieven voor stadslandbouw. De volgorde wordt bepaald door het aantal keren dat het motief genoemd is. Het belangrijkste motief dat genoemd werd was voedsel, gevolgd door participatie, sociale aspecten, duurzaamheid en 'overige thema's'. De motieven die slechts door één gemeente genoemd werden, worden hier niet nader vermeld.

A. Voedsel

In vrijwel alle gemeenten worden voedsel gerelateerde motieven voor stadslandbouw van belang geacht. Van alle motieven voor stadslandbouw die genoemd zijn, zijn deze het talrijkst. Verschillende aspecten van voedsel worden genoemd.

- *Voedsel bewustzijn*: 'waar komt ons voedsel vandaan? Wat betekent voedsel voor ons? Hoe gaan we met ons voedsel om?' (Zeist). 'Welke rol speelt voedsel in ons dagelijks leven?' (Alphen a.d. Rijn) en 'bewustwording dat groenten uit de grond komen' (Eindhoven).
- *Armoede bestrijding*: Het telen door en voor mensen die gebruik maken van de voedselbank wordt in diverse interviews genoemd als motief voor stadslandbouw (Eindhoven, Alkmaar, Arnhem).
- *Voedsel past bij veel beleidsvelden*: genoemd worden 'voedsel heeft grote impact op bijna elk beleidsterrein' (Alphen a.d. Rijn) en 'inzetten voor voedsel op verschillende gebieden (voedselvisie)' (Ede). Arnhem noemt reïntegratie, participatie, zorg, bewustwording en voedselverspilling als thema's.
- *Lokale economie*: Voedsel speelt een belangrijke rol bij streekproducten en biologische landbouw. Genoemd worden onder andere 'productie en afzet van streekproducten' (Utrecht) en 'biologische markt' (Utrecht).

B. Participatie van burgers

Na voedsel volgde participatie als meest genoemde motief. Participatie in de zin dat burgers zelf initiatieven nemen wordt gewaardeerd: 'Mensen investeren vrijwillig in hun buurt (Eindhoven, Alkmaar), 'het is vanuit de wijk ontstaan, en dat is mooi' (Culemborg), 'het zijn de burgers die daar zitten die het doen' (Sittard-Geleen). In sommige gemeenten zijn er veel van dit soort initiatieven die er samen voor zorgen dat de gemeenten er iets mee gaan doen: 'In het hele veld van stadslandbouw kwamen zo'n 4 á 5 jaar geleden (...) heel veel initiatieven bij ons als gemeente. In de stad, maar ook buiten de stad zag je van alles gebeuren. Samen met een collega heb ik dat opgepakt....' (Rotterdam) en 'wij zijn begonnen als een antwoord op de stad' 'de initiatieven komen overal binnen. Bij de wethouder, via sociale zaken, het wijkbureau. Het is belangrijk dat we met elkaar bedenken dat het een thema is waar we wat mee moeten.' (Utrecht).

C. Sociale aspecten

Een derde motief voor stadslandbouw is dat het mensen met elkaar verbindt. 'Stadslandbouw valt een beetje onder het thema sociaal en gezond bij de gemeente. Dus het gaat niet direct om productie van voedsel maar wel om bij te dragen aan bewustwording en sociale cohesie in wijken. Misschien zelfs wel een educatie functie voor scholen. Dus meer een sociale, gezonde functie dan een productiefunctie' (Ede). Deze sociale functie vinden wij terug bij veel gemeenten zoals Alkmaar en Eindhoven: 'de sociale interactie van samen met elkaar dit doen (...) het is vooral de sociale component die nu voorop staat. De leefbaarheid in de wijk.' En Sittard-Geleen: 'wat je dan eigenlijk ook doet is het creëren van ontmoetingsplekken. Of die creëren ze zelf eigenlijk. Dat is het belangrijkste doel, levendige plekken creëren in de stad waar ze elkaar kunnen ontmoeten en actief met elkaar bezig kunnen zijn'. Ook in Utrecht

spelen sociale motieven een belangrijke rol: 'Het (de gesubsidieerde initiatieven, red.) moest ook een nevenfunctie hebben naast groente productie en verkoop daar van. Ook een sociale of educatieve doelstelling. Buurtverbindende factor.....'. Ook in Rotterdam en Zeist tenslotte, worden sociale aspecten van stadslandbouw van belang geacht. Hoewel voedselproductie voor de meeste gemeenten een primair doel is van stadslandbouw, spelen sociale factoren daarnaast een grote, soms zelfs grotere rol.

D. Duurzaamheid

Enkele gemeenten noemen *duurzaamheid* als belangrijk motief voor stadslandbouw (Arnhem, Sittard-Geleen, Zeist). In Arnhem is in het kader van een energieprogramma 'de rode draad duurzaamheid en stadslandbouw past daar volgens de gemeente goed in met haar focus op voedsel. Dit komt overeen met Zeist en Sittard-Geleen.

E. Andere thema's

Andere thema's die enkele keren in de interviews genoemd werden zijn de *verbinding tussen stad en platteland* (Breda, Ede, Utrecht), *gezondheid* (Ede, Eindhoven en Utrecht), *kwaliteit van de buitenruimte* (Rotterdam, Utrecht en Zeist) en *educatie* (Alkmaar, Ede, Sittard-Geleen).

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat stadslandbouw raakt aan veel verschillende beleidsterreinen. De accenten liggen bij de verschillende gemeenten soms verschillend, maar er zijn ook veel overeenkomsten te vinden in de motieven waarom steden stadslandbouw belangrijk vinden. Duidelijk wordt dat het thema voedsel in brede zin van belang geacht wordt, maar dat dit in sommige gevallen ook als instrument wordt ingezet om andere doelen te verwezenlijken.

3. Hoe willen de gemeenten stadslandbouw ondersteunen, wat is er al, wat willen zij in de toekomst?

Gemeenten willen stadslandbouw op diverse manieren ondersteunen. De belangrijkste onderwerpen die uit ons onderzoek naar voren kwamen worden hier besproken: financiering, ruimte die gemeenten geven aan stadslandbouw en communicatie. Wij besluiten het hoofdstuk met een overzicht van toekomstplannen die gemeenten hebben om stadslandbouw in hun gemeente verder te ontwikkelen.

A. Financiering

i. Wel financiering

Bij de ondervraagde gemeenten blijkt bij het grootste deel geen sprake te zijn van een subsidieregeling voor stadslandbouwinitiatieven. Er zijn een paar uitzonderingen, Utrecht en Alkmaar vormen daarvan de belangrijkste. In Utrecht had de programmeur van het Groen programma enkele jaren geleden het idee dat stadslandbouw geen eendagsvlieg was en vond daarom dat de gemeente er iets mee moest. Toen is 'experimenten stadslandbouw' in het leven geroepen: een budget van €200.000. Daar zijn uren voor de coördinator uitgehaald en er is een subsidieregeling vrij gemaakt van €140.000. Dit budget was beschikbaar voor projecten op openbaar terrein (voor meerdere mensen toegankelijk), met als nevenfunctie een sociale, educatieve of buurtbindende doelstelling. De subsidie resulteerde in een grote diversiteit aan initiatieven. Sommige initiatieven zouden het anders niet gehaald hebben, andere waren bijvoorbeeld wel in aanmerking gekomen voor een leefbaarheidsbudget (bijvoorbeeld de kleine moestuinen). De subsidie van de gemeente werkte als een katalysator om ook andere subsidies binnen te krijgen door de erkenning van het project door de gemeente. Momenteel is er geen concreet budget meer, er wordt wel wat vrijgemaakt uit andere potjes. In Alkmaar heeft de gemeente diverse projecten gefaciliteerd en financieel ondersteund. Daarnaast heeft de gemeente in projecten 'in natura' geïnvesteerd, bijvoorbeeld door een laag grond aan te brengen op vervuilde grond. De gemeente Culemborg heeft de afgelopen jaren bij wijze van uitzondering één stadslandbouwproject financieel ondersteund. Zij heeft de stadsboerderij Caetsshage geholpen zich te ontwikkelen. 'Toen is er veel subsidie naar toe gegaan, niet alleen van de gemeente, maar ook vanuit de provincie. Daar heeft de gemeente ook wat dingen in gedaan. Wij geven geen directe financiële steun, maar als je ziet wat zij betalen voor de erfpacht. Het is moeilijk uitlegbaar waarom wij zo'n lage erfpacht rekenen. Wij hebben die erfpacht eigenlijk aangepast op basis van de draagkracht van de boer die daar uiteindelijk gewoon huur betaalt. 'In de gemeente Sittard-Geleen tenslotte worden zogenaamde leefbaarheidsbudgetten beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van stadslandbouwinitiatieven. Ook voor locaties die in eigendom van de gemeente zijn heeft de gemeente een budget ter beschikking om 'samen met de burgers een optimaal ontwerp te maken'. Hierbij wordt door de gemeente ook 'in natura' geïnvesteerd, bijvoorbeeld door de aanleg van paden.

ii. Intentie tot financiering

In Alphen ad Rijn is op dit moment geen sprake van financiering, maar investeren lijkt wel wenselijk. 'vanuit het sociale domein is het zo dat we vooral aan de kant van het faciliteren en verbinden zitten. Wil je daar uiteindelijk komen dan ontkom je er in mijn ogen niet aan om te investeren'. Vooral voor de ontwikkeling van de commerciële stadslandbouw projecten, hightech, vindt de gemeente het nodig om te investeren, zowel in mensen als in middelen. Interessant vindt zij het om mensen via een financieringsconstructie zo ver zien te krijgen dat zij zelf participeren en willen investeren. Dan investeert de gemeente in projecten waar zij zelf weer baten uit kan halen.

iii. Geen financiering

In de gemeenten Arnhem, Breda, Rotterdam, Zeist, Ede en Eindhoven is er vanuit de gemeente momenteel geen structurele financiering voor de initiatieven. Voor netwerk bijeenkomsten, locatie, koffie en thee, lunch en dergelijke is er vaak wel wat geld beschikbaar (Arnhem, Breda, Eindhoven). Arnhem: 'door samen te werken met andere partijen kan er soms wel geld beschikbaar komen, niet zo zeer bij de gemeenten, maar bij andere partijen omdat je een mooi plan hebt.' In Breda komt er soms toch wat geld vrij, ook al is er geen budget. Wethouders en de afdeling Beheer maken soms geld vrij voor projecten, 'ze zijn erg aan het knuffelen met de stadslandbouwer'. Het motto is echter 'We helpen wel, maar je moet het grootste deel zelf doen'. Zo wordt er wel hulp geboden bij het vinden van subsidiefondsen, maar biedt de gemeente zelf geen mogelijkheden tot subsidie. Zeist: 'Waar initiatiefnemers nog wel tegenaan lopen is dat zij toch van de gemeente nog wel eens het beeld hebben van hebben jullie geld voor mijn initiatief? Dat zit toch nog bij deze en gene in de beeldvorming. Wij geven dan aan van nee, wij faciliteren alleen'. 'Wat er nog wel gebeurt is dat (...) er nog wel eens aan de gemeente gevraagd wordt van hebben jullie gereedschappen beschikbaar? Dan zijn ze nog wel eens coulant dat ze een schop of een (...) even uit handen geven. Maar in principe niet.' Ede ziet wel een mogelijkheid voor de toekomst om projecten te financieren, maar op dit moment staat stadslandbouw in Ede daarvoor nog te veel in de kinderschoenen. Duidelijk wordt dat niet alle gemeenten het spijtig vinden dat er geen geld voor stadslandbouwinitiatieven beschikbaar is. Eindhoven is duidelijk: 'ik ben ook geen voorstander om zomaar subsidie te geven aan een clubje dat zicht meldt'. En in Rotterdam hetzelfde geluid: 'In het begin vond ik het wel jammer dat we geen geld uit konden geven, maar het is eigenlijk ook wel heel erg gezond. Anders zou het te makkelijk zijn. In die wereld zitten ook ongelooflijk veel ZZPers, adviseurs en dergelijke die het dan een leuke klus vinden'. Wel zijn er allerlei fondsen waar initiatieven terecht kunnen.

B. Ruimte die gemeenten bieden aan stadslandbouw

i. Ruimte in het bestemmingsplan

Gemeenten blijken op verschillende manieren met stadslandbouw in relatie tot bestemmingsplannen om te gaan. Vaak gehoord wordt dat gemeenten stadslandbouw gedogen, ook als dit niet past in het bestemmingsplan (Breda, Ede, Rotterdam). In Breda wordt hiervoor onder andere als argument gebruikt dat de kosten om een bestemmingsplan aan te passen te hoog zijn, de gemeente wil stadslandbouw daarom zonder bestemmingsplan organiseren. Het college gedooft daarbij initiatieven en zaken die in strijd zijn met het bestemmingsplan. Ede geeft aan dat de gemeente graag stadslandbouw initiatieven wil stimuleren en daar ook graag grond voor wil vrijmaken. Zij geeft aan dat de regelgeving wat betreft het bestemmingsplan wel iets minder zou mogen, flexibiliteit vindt zij hierbij van belang. Ook Rotterdam verleent ontheffingen van het bestemmingsplan. Rotterdam gaat verder: 'Aan de noord kant van Rotterdam hebben we een gebied waar we echt een plan voor hebben gemaakt met de boeren (...) Waar we letterlijk hebben gezegd van jullie krijgen meer ruimte voor gebouwen et cetera als jullie iets doen met stadslandbouw.' Hier wordt stadslandbouw dus planmatig ingepast in het bestemmingsplan. Dit is ook het geval in Arnhem. In Arnhem creëert de gemeente ruimte voor stadslandbouw door hier in het bestemmingsplan al rekening mee te houden. Eindhoven faciliteert stadslandbouw binnen de bestaande mogelijkheden. Eindhoven lijkt daarin heel flexibel: 'het is bestemming groen, daar mag stadslandbouw op (...) wij zien collectieve moestuinen als een soort begroeiing die de gemeente ook zou kunnen kiezen. (...) openbaar groen en braakliggende terreinen kunnen (daarom) in principe gebruikt worden voor collectieve tuinen.' Zeist geeft aan stadslandbouw nog niet expliciet te hebben opgenomen in haar bestemmingsplan, maar daar wel naar toe te willen groeien: 'Als we naar het agrarisch gebied kijken (...) hebben we heel nauw afstemming met de collega's die met de herziening van het bestemmingsplan bezig zijn.' In de gemeente Sittard-Geleen stelt de gemeente grond ter beschikking aan stadslandbouwinitiatieven, maar heeft de gemeente zelf de eerste stap gezet om een zinvolle bestemming voor braakliggende grond te zoeken en heeft zij dit vorm gegeven in samenspraak met de burgers. Samenvattend kunnen wij stellen dat de gemeenten de volgende drie strategieën hanteren met betrekking tot ruimte in het bestemmingsplan: gedogen, aanpassen en plannen.

ii. Ruimte om te experimenteren

Naast de 3 genoemde strategieën om met ruimte voor stadslandbouw om te gaan is er nog een 4^e strategie die een combinatie is van gedogen en planmatig gebieden aanwijzen waar de regels losgelaten worden en waar ruimte is om te experimenteren. Veel van de ondervraagde gemeenten bieden stadslandbouw de ruimte om te experimenteren. In sommige gemeenten wordt dit breder uitgelegd dan in andere. Een duidelijk voorbeeld van ruimte die de gemeente biedt om te experimenteren is te zien in Breda. Daar is een vrije zone beschikking door het college afgegeven voor een braak liggend industriegebied. Dit is een regelvrije ruimte, zonder vergunningen, zonder voorwaarden. Hier geldt een gedoogbeleid zonder vastgestelde termijn. Op dit terrein gebeurt nu van alles. De gemeente Alkmaar heeft geen specifieke ruimtes aangewezen maar wacht verzoeken af. In Alphen a.d. Rijn is er een samenwerking ontstaan doordat een composteerbedrijf geïnteresseerd raakte in stadslandbouwinitiatieven die zich bezig hielden met experimentele compostering. De initiatieven zijn de drijvende kracht achter de samenwerking en het composteerbedrijf sponsort de initiatieven inmiddels met compost. De gemeente Arnhem biedt ruimte om te experimenteren aan enkele minimatuinen in de gemeente. De gemeente Ede wil graag ruimte bieden aan initiatieven om te experimenteren met als onderliggende wens dat er meer verschillende voedselinitiatieven naar Ede komen. In Rotterdam is er steeds meer mogelijk op het gebied van experimenteren met stadslandbouw. Wat 5 jaar geleden nog voor onmogelijk werd gehouden, gebeurt nu wel. Voorbeelden die genoemd worden zijn het 'omploegen van een stadspark van een hectare' en 'schapen die in de stad lopen om de boel te begrazen'. Ook de gemeente Sittard-Geleen vindt het belangrijk om ruimte om te experimenteren aan de initiatieven te bieden. In Utrecht is een budget van 2 ton uitgetrokken in het kader van experimenten stadslandbouw. De bedoeling hiervan was om initiatieven eenmalig financieel te ondersteunen om te kijken wat er van terecht kwam. Deze projecten worden nu gebruikt als voorbeeldprojecten. De gemeente Zeist wil in principe ruimte geven om te experimenteren.

C. Communicatie

i. Verbinden

Alle gemeenten hebben verbinden hoog op de agenda staan. Verbinden van mensen, verbinden van beleidsterreinen, verbinden van maatschappelijke actoren. Er blijkt al veel werk verricht, maar er is vaak ook nog veel te winnen. Onderling zijn de gemeenten ook weer met elkaar verbonden door het Stedennetwerk Stadslandbouw, bij uitstek geschikt voor het uitwisselen van kennis en contacten. Hieronder volgt een overzicht per gemeente waar de gemeenten op dit moment staan.

Alkmaar

In het kader van een nieuwe communicatiecampagne, 'Alkmaar doet het', heeft de gemeente in 2014 een flyer uitgebracht 'Meedoen in het groen'. Hierin staat algemene informatie over wat mensen zélf kunnen doen (meewerken bij natuurwerkdag, boomspiegeltuintjes, geveltuintjes, groenproject met de buurt, e.a.). Er is ook subsidie beschikbaar voor groene bewonersinitiatieven. In 2015 heeft de Stads-groenmarkt als speciaal thema het 'moestuineren'. Op de Alkmaarse pagina www.participatiekaart.nl/alkmaar kunnen burgers hun eigen projectinitiatief zichtbaar maken.

Alphen a.d. Rijn

Er zijn in Alphen a.d. Rijn verbindingen op sociaal en economisch vlak en er bestaan netwerken die hun krachten zouden kunnen bundelen. Wat betreft sociale instellingen werkt de gemeente Alphen a.d. Rijn samen met de plaatselijke sociale werkplaats, hier wordt duidelijk een koppeling gemaakt met werkgelegenheid. Wat betreft bedrijfsleven zijn er contacten en samenwerking met de horeca en een composteerbedrijf. Alphen a.d. Rijn kent 3 netwerken: de Groene Golf kenniscafés, Duurzaam Door en Foodfor50 Challenge. Het netwerk Groene Golf organiseert informele bijeenkomsten voor mensen die iets met stadslandbouw en groen te maken hebben (participerende partijen o.a. IVN, een voedingsadviesbureau en twee scholen in het kader van gezond schoolbeleid). Duurzaam Door en Foodfor50 zouden samen uit kunnen groeien tot een Food Council. Doel: mensen uit de maatschappij die een relatie hebben met voedsel samenbrengen en daar acties uit voort laten komen. Diverse partijen zouden hierin kunnen worden vertegenwoordigd: Unilever, LTO, gezondheid, welzijn, ondernemers, economie, het sociale domein. Op die manier kan stadslandbouw diverse domeinen met elkaar verbinden: 'dat is de

kracht maar ook de zwakte van stadslandbouw, dat je verschillende groepen bij elkaar zet die normaal niet met elkaar spreken. Je gaat dan ook zwakkere en sterkere netwerken aan elkaar verbinden. Het is mooi als je elkaar zo kunt versterken'.

Arnhem

Ook in Arnhem staat verbinden centraal: stadslandbouw verbindt initiatieven en beleidsterreinen. Het aanspreekpunt voor stadslandbouw: 'Ik zit niet aan een stuk inhoud, (...) Waar ik vooral op zit is het verbinden van initiatieven uit de stad. Vergroten. Aanjagen.' Niet alleen tussen initiatieven en de gemeente, maar ook binnen de gemeente: 'Ik geloof wel dat je stadslandbouw wat zwaarder mag aanzetten, omdat je hem zo mooi breed kan pakken op al die beleidsterreinen. Als we zakken met geld zouden hebben zou ik er best wel op durven inzetten omdat het zo verbindend is. Je kunt via stadslandbouw zoveel beleidsterreinen bedienen. Als middel zien dat beleid gerealiseerd gaat worden via stadslandbouw'. Daarbij komt 'dat het op heel veel beleidsterreinen helpt om doelen te verwezenlijken. Ik geloof dat het de gemeente Arnhem helpt om beleid te realiseren. (...) Denk alleen maar al aan re-integratie. Ook participatie, zorg ook, bewustwording, voedselverspilling'.

Breda

Stadslandbouw is een 'slangenkuil', met een eigen beleidsarena: 'Er wordt gevochten om onderwerpen en iedereen wil daar aan meewerken. Stadslandbouw is een geweldig slachtoffer waar iedereen zich mee wil bemoeien. Het raakt ook ieders beleidsveld. Intern is het een strijd om mensen er vanaf te houden en het toch naar je toe te trekken.' Daarnaast 'krijg je de problematiek van het netwerk in de stad wat je helpt ontstaan door mensen aan elkaar te knopen en dan moet je zorgen dat het in de lucht blijft en er geen mensen af vallen'. In eerste instantie leken de initiatieven in Breda los van elkaar te functioneren. De coördinator stadslandbouw (geïnterviewde) dacht: 'wat ik moet doen is een hok huren, ze daar allemaal inzetten en zorgen dat ze komen. Zeggen dat er een wethouder komt is niet meer genoeg. Ik heb heel veel van die mensen persoonlijk opgezocht van te voren. Toen kwamen ze allemaal en hadden we een man of 90 bij elkaar die allemaal wat met stadslandbouw doen. Ik kende ze wel, maar niet allemaal.' Al met al is de belangrijkste functie van deze functionaris die van 'smeermiddel'. 'Ik kan die verbindingen leggen. (...) Mensen zijn met hun eigen ding bezig. Ik ben een soort roddeltante.'

Ede

In Ede is nog sprake van losse initiatieven, er zijn er op dit moment niet heel veel. Er is ook een stichting Eetbaar Ede. Zij willen stimuleren en organiseren. Met stichting Eetbaar Ede werkt de gemeente heel nauw samen. 'Ik zou het niet direct een netwerk willen noemen. Maar het is nog heel erg nieuw, dus het zou wel zo uit kunnen groeien.' Stadslandbouw staat in Ede nog heel erg in de kinderschoenen. Gespeeld wordt met vragen als 'wat is stadslandbouw? Welke initiatieven zijn er?' Contacten met de initiatieven verloopt voornamelijk via Eetbaar Ede. De verbindende rol ligt in deze samenwerking dus ook vooral bij Eetbaar Ede, minder bij de gemeente.

Eindhoven

De gemeente kiest voor gezamenlijke productie en collectief bezig zijn. De gemeente probeert de mensen, die zich om wat voor reden dan ook willen inzetten voor een collectieve moestuin, te faciliteren. De meeste vrijwilligers vinden gezondheid en versterking van sociale verbanden belangrijk. 'Er zijn heel veel mensen die wat plezier uit het samen tuinieren kunnen halen (bijvoorbeeld in samenwerking met een ROC). Je moet daar op inzetten: mensen zonder werk, scholen, ouderen'. In 2015 vindt er een Dag van de Stadslandbouw in Eindhoven plaats: met een groene vormgeving als symbool voor vriendelijkheid en aantrekkelijkheid. Hierbij ligt ook een rol weggelegd voor platform Proeftuin 040.

Rotterdam

De rol van de gemeente 'is vooral aandacht geven en mensen met elkaar verbinden'. In Rotterdam bestaat sinds een jaar of 4, 5 een soort denktank, met allerlei diensten bij elkaar. Tijdens een reorganisatie zijn er clusters ontstaan met het fysiek domein en een domein voor maatschappelijke ontwikkelingen. Vanuit die fysieke en maatschappelijke kant bestaat er een samenwerkingsverband. Met name om lopende dingen op elkaar af te stemmen. Op een iets hoger abstractieniveau wordt er als er grote projecten en interessante ontwikkelingen zijn geprobeerd om mensen te verbinden. Ook met andere diensten wordt daarbij overlegd. 'Als je het niet verbindt met allerlei domeinen ben je volgens mij verkeerd bezig.' Dit geldt met name in het perspectief van het 'uitvoeringskader', een soort beleidsstuk:

‘Dat heeft te maken met sociale aspecten, economische aspecten en de kwaliteit van de buitenruimte, leefomgeving in de brede zin zowel binnen als buiten de stad. Dat gaat dus ook over andere afdelingen en diensten. Als je die doelstellingen hebt moet je automatisch met hen in contact.’ Ook wordt geprobeerd om de twee lijnen van twee wethouders (1. voedselverwerking, economische spin-off, 2. de kleinschalige aanpak met boeren in de regio, wat socialer) enigszins met elkaar te verbinden.

De wethouder is erg betrokken bij stadslandbouw en ‘je kunt met haar op een zaterdag middag op de fiets langs allerlei projecten om dingen te zien en te proeven.(...) als je echt de mensen en de ondernemers wilt kennen hoort dit er bij.’

Ook zijn er diverse handelsmissies geweest: Alexandra van Huffelen ‘kwam op het gegeven moment met het verhaal van dat het voor boeren in de landelijke gebieden lastig blijft om zich te richten op de stad (...) toen vroeg ze zich af of de vorm van handelsdelegaties van verschillende organisaties van over de hele wereld ook niet mogelijk zouden zijn tussen het buitengebied en de stad. We kwamen dan vanuit de stad met een bus vol ondernemers en Alexandra als boegbeeld. Zo gingen we op een stadsdeel af, van wij zijn de delegatieleiders en kom maar langs op de boerderij. Dat leverde nieuwe contacten op en publiciteit om ook te kunnen laten zien dat het een belangrijk onderwerp is. Het is een goed initiatief dat veel bekendheid heeft gekregen en ook echt helpt en mensen met elkaar heeft laten kennis maken’. De handelsdelegaties waren vooral economisch gericht: ‘voor de verbreding van de boerderij zelf, maar voor een deel ook hogere marges op de producten. Dus afzet zonder al te veel tussenschakels.’

Tenslotte is enkele jaren geleden (vanuit de wethouder) het Food Council opgericht om stadslandbouw een beetje los te laten van de gemeente en het een eigen rol te geven. Het wordt nog wel gefaciliteerd door de gemeente. Doel van het Food Council is het schrijven van voorstellen en adviseren het college. Het bestaat uit: wethouders uit andere steden, deelgemeenten, ondernemers uit de stad, winkels die streekproducten verkopen, mensen uit de distributie, boeren(organisaties), woningcorporatie, LTO, Rabobank, iemand van de hogeschool’.

Utrecht

Verbinding ontstaat in Utrecht onder andere door de stedelijke werkgroep. Deze is opgericht om beter om te gaan met burgerinitiatieven vanuit een strategische club en is nu een soort ‘bestuurlijk consulente’ geworden. ‘Een boel van de gemeente zit daar aan tafel, omdat iedereen vanuit zijn invalshoek vragen krijgt waarbij de gemeente gevraagd wordt om op een manier te participeren.’ Daarnaast bestaat Eetbaar Utrecht waarbij een financiële constructie is bedacht waarbij de gemeente opdracht geeft voor het maken van de website en het organiseren van de bijeenkomsten. Eetbaar Utrecht is een verbindende partij voor de markt (‘Weten wat waar zit en waar je subsidies aan moet vragen etc.’). De gemeente heeft interesse in handelsmissies zoals die in Rotterdam worden uitgevoerd, vooral omdat het moeilijk blijkt om economische belangen te koppelen aan Groen en Volksgezondheid. Te denken valt daarbij bijvoorbeeld aan de restaurants uit de stad. ‘We hebben heel graag bedrijven die met dit soort producten aan de slag willen. Of de meer delicatessen winkels. Dat we die mensen met zijn allen in een bus doen en dan een rondje maken door de regio. Hier zitten de producten, leg zelf de contacten maar. Dat je de partijen aan elkaar verbindt lijkt me ook heel waardevol.’ Daarnaast zou de coördinator van stadslandbouw (geïnterviewde) graag een gemeentelijk werkgroepje zien waarin ‘initiatieven besproken kunnen worden. En dan met alle velden die aanhaken, sociaal, gezondheid, groen dat die samen proberen het tot stand te laten komen.’ Daarbij wil de gemeente contact leggen met ‘bestaande structuren. Scholen, sociale partners, andere bedrijven, bejaardenhuizen’.

Zeist

De gemeente Zeist is niet actief in de zin van project ontwikkeling of actief zelf initiatief nemen om stadslandbouw georganiseerd te krijgen: ‘wij reageren met name op de dingen die we zien gebeuren. Dus het is verbinden van dingen aan elkaar. We mogen alleen maar inspireren, verbinden, faciliteren.’ De gemeente wil in dit licht graag een Food Council opzetten met als doel heel veel verschillende partijen met elkaar te verbinden. ‘Eigenlijk willen wij dit niet zelf doen, maar willen dat het maatschappelijk krachtenveld laten doen. Opdat zowel vraag als aanbod, producenten en consumenten, marketing, alles wat met voedsel en gezondheid te maken heeft, elkaar vinden en dat er tussen deze partijen slimme verbindingen worden gelegd’, een organisatie die dus ‘los staat van de gemeente, maar daar wel in participeert.’ Daarnaast bestaat er een denktank die verschillende domeinen met elkaar verbindt.

ii. Informeren

In de gemeente Arnhem wordt informeren in één adem genoemd met verbinden: 'Ik ben heel erg van, ga eens praten met die'. Daarnaast is de geïnterviewde een soort loket en zijn er netwerkavonden. Ook in Rotterdam worden het verstrekken van informatie en verbinden in één adem genoemd. 'Ik ben nog geen vraagbaak in die zin dat ik op alle vragen antwoord kan geven.' Soms komt er via de wethouder iemand op het spreekuur en dat moet allemaal afgehandeld worden. (...) Je kunt ze bij de gemeentelijke organisatie binnen brengen omdat ze iets moeten met vergunningen of grond of andere dingen. Het kan ook zijn dat je ze in contact brengt met iemand van buiten de organisatie aangesloten bij ons netwerk.' Informatieverstrekking gebeurt in Breda veelal op bijeenkomsten. De geïnterviewde stelt dat hij het belangrijk vindt dat de participanten komen uit interesse: 'Je moet het juist waarmaken als jij een bijeenkomst geeft dat mensen naar je toekomen. Niet omdat ze geld van je krijgen.' De geïnterviewde zorgt dan dat er kennis is die verspreid wordt op zo'n avond.

De gemeente Ede besteedt de informatievoorziening in zekere mate uit aan de stichting Eetbaar Ede. Voor mensen die geïnteresseerd zijn in stadslandbouw worden er door Stichting Eetbaar Ede informatieavonden georganiseerd. Wel stelt de gemeente zich de vraag 'hoe kunnen we het nou makkelijk maken voor de burger om een tuin op te zetten. Waar mensen vaak tegen aan lopen, of niet de weg kunnen vinden binnen de gemeente. Eén van de dingen die we daarvoor wilden opzetten is informatie op de website van de gemeente en het dus ook aanbieden van bijvoorbeeld een model contract, of een intentie verklaring. Zodat het mensen gemakkelijker gemaakt wordt om stadslandbouw op te kunnen zetten. Op de website van de gemeente willen we graag een kopje voedsel en een kopje stadslandbouw. Stappenplan van hoe je een tuin opzet, dat soort dingen.' Daarnaast is de gemeente Ede voorstander van het uitwisselen van kennis en informatie tussen de steden van het stedennetwerk stadslandbouw. Voor de burger wil de gemeente een duidelijk loket, een informatiepunt inrichten. In Eindhoven staat de informatie voor (beginnende) initiatieven op de website, 'dan is het inderdaad zo dat als ze (de initiatieven) de informatie hebben gelezen en weten wat ze te wachten staat, dan komen ze er veel makkelijker door.' 'Ja ik denk ook dat nu we de informatie op de website hebben en we het intern beter hebben georganiseerd het ook beter gaat lopen.' In Utrecht tenslotte was het tot voor kort 'heel erg de boel afhouden en terugsturen naar Eetbaar Utrecht als ze informatie nodig hadden'.

iii. Kaart

Verschillende steden (waaronder Alkmaar, Arnhem, Breda en Zeist) beschikken over een kaart met stadslandbouwinitiatieven, al dan niet digitaal. Enkele gemeenten staan afwijzend tegenover een kaart, dit geldt met name voor de gemeenten Rotterdam en Utrecht. De kaart van Alkmaar staat online: 'Wat we wel gedaan hebben, we hebben een pagina op de participatiekaart.nl. Juist om initiatieven die er zijn een platform te bieden zich te laten zien. Mensen die een idee hebben kunnen daar geïnspireerd raken. Daar hebben we sinds vorig jaar een pagina op.' Deze kaart heeft duidelijk een netwerkfunctie. Ook in Arnhem bestaat een digitale stadslandbouw kaart. Breda heeft een kaart en die is 'rond getwitterd'. Eindhoven heeft een kaart van gebieden met vervuilde grond, daar mag juist geen stadslandbouw gepleegd worden. De gemeente Rotterdam staat afwijzend tegenover een kaart: 'Ze willen ook niet op kaart naar buiten brengen waar braakliggende terreinen zijn' omdat 'de gemeente de grond vrij wil houden omdat er wellicht een plan voor komt'. In Utrecht hebben ze een kaart proberen te maken met alle delen van de gemeente waar mogelijk stadslandbouw op zou kunnen. 'Daar hebben we een kaart van gemaakt en op internet gezet (...) Dat heeft vooral intern ontzettend veel onrust veroorzaakt. Niemand wilde eigenlijk informatie prijs geven. Iedereen vond dat de grond eigenlijk al bestemd was en dat er al ideeën over waren.' 'We zijn er toen wel achter gekomen dat zo'n kaart toch niet echt werkt. Het levert veel discussie en vragen op, maar niet echt resultaten van projecten.'

De gemeente Zeist tenslotte is aan het onderzoeken 'hoe we twee kaarten op het internet kunnen krijgen, of twee kaartbeelden. De een is met lopende initiatieven. Dat mensen kunnen zien van hé daar lopen initiatieven. De andere is welke potentiële locatie zouden geschikt kunnen zijn voor stadslandbouw. Zodat als mensen in de buurt een initiatief hebben dat ze daar dan kunnen kijken'.

D. Toekomstplannen om stadslandbouw verder te ontwikkelen

Naast datgene wat de gemeenten al doen om stadslandbouw mogelijk te maken, hebben de gemeenten ook wensen en plannen die zij in de toekomst uit willen gaan voeren. Deze toekomstplannen betreffen verschillende vlakken:

Alkmaar

- wil via subsidies groene schoolpleinen en eetbaar groen stimuleren (loopt al)
- wil de relatie tussen stad en platteland versterken (o.a. door lokale producten)
- organiseert jaarlijks de stadsgroenmarkt met veel ruimte voor groene burgerprojecten om zich te presenteren
- start een crowdfundingplatform voor sociale initiatieven en ondernemers

Alphen a.d. Rijn

- wil onderzoeken hoe je producten van het buitengebied op het bord krijgt van de stedelingen
- wil 250 banen creëren rondom stadslandbouw
- ziet graag dat stadslandbouw een onderwerp wordt voor ondernemers en wordt meegenomen in de economische agenda
- wil in de toekomst investeren in commerciële hightech bedrijven om daar later weer baten uit te krijgen
- zou graag de samenwerking met de sociale werkplaats verder uitbouwen omdat zij daar nog veel aanknopingspunten ziet
- wil stadslandbouw intern domein overstijgend maken
- overweegt een Food Council te stichten

Arnhem

- om stadslandbouw volwassener te maken, ziet Arnhem graag dat de invloed die stadslandbouw heeft op diverse beleidsterreinen er toe leidt dat beleid gerealiseerd gaat worden
- streeft er naar om dat waar de stad mee bezig is, zelfstandiger te laten worden
- er is een plan in ontwikkeling om stadslandbouw binnen de gemeente verder te brengen

Breda

- stelt zich ten doel dat het netwerk, dat geïnitieerd is door de gemeente, op zich zelf gaat staan
- wil een website bouwen
- streeft er naar dat stadslandbouw een aparte bedrijfstak wordt en wil deze bedrijfstak de ruimte geven
- wil in diverse stadsdelen een weekmarkt gaan organiseren
- wil in de toekomst als gemeente iets met streekproducten gaan doen

Eindhoven

- lijkt een vereenvoudiging van het contract wenselijk, nu is het nog erg juridisch
- vindt het interessant om productie en verkoop dicht bij elkaar te brengen
- vindt het interessant om meer te doen met re-integratie, educatie en zorg

Culemborg

- wil haar aandacht verleggen naar andere voorzieningen dan de stadsboerderij

Ede

- wil een modelcontract of intentieverklaring gaan aanbieden waarin afspraken kunnen worden vastgelegd
- wil een duidelijk loket creëren
- ziet financiering in de toekomst als mogelijkheid

Rotterdam

- wil stadslandbouw overdragen aan het Food Council

Utrecht

- wil stad en land verbinden
- wil contact leggen met bestaande structuren (scholen, sociale partners, andere bedrijven, bejaardenhuizen)
- wil aandacht besteden aan de economische kant van stadslandbouw door handelsmissies te organiseren
- wil aandacht besteden aan technologische vormen van stadslandbouw
- wil een gemeentelijke visie voor stadslandbouw ontwikkelen
- wil een loket creëren
- wil een werkgroep in het leven roepen die zich met dit soort initiatieven bezig houdt

Zeist

- wil onderzoeken of een Food Council in Zeist van de grond kan komen
- wil onderzoeken in hoeverre zorginstellingen met een dagbesteding gekoppeld kunnen worden aan boeren
- wil onderzoeken in hoeverre leegstaande kantoren perspectieven bieden voor stadslandbouw

4. Hoe is stadslandbouw in de gemeenten intern georganiseerd?

De interne organisatie blijkt tussen de verschillende gemeenten niet uniform te zijn. Verschillen zijn waarneembaar wat betreft de beleidsterreinen waaronder stadslandbouw valt, de interne samenwerking en het loket/aanspreekpunt. De rol van de wethouder blijkt in sommige gevallen groot. Deze aspecten van de interne organisatie van gemeenten lichten wij nader toe.

A. Onder welke beleidsterreinen valt stadslandbouw?

In de diverse steden valt stadslandbouw vaak onder verschillende afdelingen. Soms maakt het onderwerp deel uit van een bestaand programma met een breder kader en soms is er een voedselstrategie of specifieke visie voor stadslandbouw. In Alphen aan de Rijn valt stadslandbouw onder de afdelingen ruimtelijke ontwikkeling en maatschappelijke ontwikkeling. Stadslandbouw is in het beleid opgenomen in de vorm van een hoofdstuk in de natuurvisie. In Arnhem valt stadslandbouw onder het programma 'Energy made in Arnhem' en is recentelijk gewerkt aan toekomst gericht beleid in de vorm van een 'manifest stadslandbouw'. Stadslandbouw maakt in Utrecht deel uit van het groenstructuurplan 'Stad en land verbonden' en valt onder het Groen Programma (stedelijke projecten milieu en groen) en onder Volksgezondheid. Er is een voedselstrategie die met name gericht is op Sociaal en Gezondheid. In Rotterdam zijn er eveneens twee lijnen: stadslandbouw valt onder stadsontwikkeling, de fysieke kant van de stad en vanuit de economische hoek, onder een andere wethouder, wordt een breed programma ontwikkeld op het gebied van voedsel. In Zeist valt stadslandbouw onder het onderdeel openbare ruimte van de afdeling leefomgeving en welzijn. Er is een plan van aanpak document geformuleerd onder het programma 'Zeist Duurzaam'. In Breda, Eindhoven, Culemborg, Ede en Sittard-Geleen valt stadslandbouw onder respectievelijk openbare ruimte, groen en water, stedelijke vernieuwing, grondzaken en gebiedsontwikkeling. Er is in deze steden geen specifieke visie voor stadslandbouw ontwikkeld. Ede heeft wel een voedselvisie.

B. Interne samenwerking

Stadslandbouw heeft vaak bij meerdere afdelingen draagvlak en kan daardoor zorgen voor meer samenwerking tussen de verschillende afdelingen (Alphen a.d. Rijn). Wel kan de samenwerking kan soms stroef gaan doordat er vanuit verschillende disciplines wordt gedacht (Arnhem, Rotterdam). In één geval is er helemaal geen sprake van interne organisatie en wordt het onderwerp stadslandbouw gedragen door één persoon die graag 'stadslandbouwers wil beschermen tegen bemoeizuchtige ambtenaren die hun het leven zuur maken met regeltjes en visie' en er op die manier voor wil zorgen dat 'de gemeente van het onderwerp afblijft' (Breda). In Rotterdam en Zeist is een denktank in het leven geroepen die een netwerk vormt van verschillende diensten. Rotterdam benadrukt dat verbinding met andere domeinen 'super belangrijk' is. Als je te maken hebt met 'sociale aspecten, economische aspecten en de kwaliteit van de buitenruimte, leefomgeving in de brede zin zowel binnen als buiten de stad, heb je het dus ook over andere afdelingen en diensten. Als je die doelstellingen hebt moet je automatisch met hen in contact.' Tevens kwam naar voren dat contactpersonen hun takenpakket willen onderbrengen binnen de reguliere organisatie en op die manier hun takenpakket met anderen willen delen (Eindhoven en Culemborg).

C. Wethouder

Het contact met de portefeuille houdende wethouder wordt door de geïnterviewde beleidsmedewerkers van groot belang geacht. Besluiten moeten vaak door de wethouder en het college goedgekeurd worden. Er zijn verschillen tussen gemeenten in de manier waarop met stadslandbouw wordt omgegaan en thema's die belangrijk worden gevonden. Het college staat vaak zakelijker (niet idealistisch) in het onderwerp dan de direct betrokkenen (Culemborg). In Breda is er geen sprake van een interne organisatie, maar is wel veelvuldig overleg met B&W. De wethouders van de gemeente Utrecht zijn met name geïnteresseerd in het sociale domein, minder in de voedselproductie. In de gemeente Alkmaar staat het hele college achter het concept burgerinitiatieven en het faciliteren en ondersteunen daarvan. De gemeente Rotterdam geeft aan veelvuldig contact van het team stadslandbouw met de wethouder belangrijk te vinden. 'Ik zou bijna zeggen, als je geen wethouder treft die dit (g)een belangrijk onderwerp vindt dat het dan hopeloos is en je toch nooit de impact krijgt die je nodig hebt.' (Rotterdam).

D. Loket/aanspreekpunt

Diverse initiatieven komen vaak bij de gemeente op verschillende manieren binnen. Zoals bijvoorbeeld bij de gemeente Ede: 'de buurttuinen via wijkwerk en de ondernemers via grondzaken'. Grote commerciële initiatieven komen soms via economische zaken binnen (Eindhoven). Daarnaast worden genoemd: via een loket (Arnhem), via de wethouder of sociale zaken (Utrecht), direct bij het coördinatieteam (Zeist).

Veel gemeenten geven aan een loket of vast aanspreekpunt te hebben waar de initiatieven terecht kunnen. In Alkmaar is dit de gebiedsconsulent in de wijk. In Alphen a.d. Rijn is een bestuurder die de portefeuille stadslandbouw heeft en die daarmee het bestuurlijk aanspreekpunt is. In Arnhem is de geïnterviewde een soort loket die mensen graag doorverwijst. In Breda was er een motie ingediend met als eerste prioriteit de vraag om een loket. Dat bleek snel geregeld te kunnen worden: 'Ik ging naar de automatisering,@stadslandbouw, de volgende dag was het loket klaar. Het virtuele loket kwam uit op mijn postbus.....'. Ede heeft momenteel nog geen loket, een collega van de geïnterviewde wordt wel aanspreekpunt en er is ook al een email adres aangemaakt voor stadslandbouw Ede. In Rotterdam zijn er 3 aanspreekpunten voor stadslandbouwinitiatieven. Eén van de buitenruimte, één van de binnenruimte en een derde die een aantal praktische dingen doet. Sittard en Geleen hebben wijkcoördinatoren waar mensen in eerste instantie terecht kunnen. Utrecht heeft geen loket, maar de geïnterviewde denkt dat het handig is als de initiatieven bij één persoon die de weg kan wijzen binnen komen, een loket is wenselijk. In Zeist komen nieuwe initiatieven nu nog redelijk versnipperd binnen, 'de ene keer komt het bij ons binnen, dan weer bij het ondernemers loket'. De geïnterviewden zijn wel duidelijk het aanspreekpunt voor stadslandbouw en ze hebben sinds kort ook een eigen e-mail adres.

5. Hoe is de relatie tussen de gemeenten en de initiatieven?

Bij de relatie tussen gemeenten en de initiatieven zien wij een drietal thema's herhaaldelijk in de interviews naar voren komen: vertrouwen, verscheidenheid naar type initiatief en verschillen tussen startende en lopende initiatieven. Wij lichten deze thema's toe.

A. In welke initiatieven hebben gemeenten vertrouwen?

Gemeenten hebben vertrouwen in initiatieven die een goed realistisch plan hebben en ondernemers die een goed businessplan hebben (Rotterdam). Belangrijk is dat de initiatieven ook echt uit de mensen zelf komen, dat de initiatieven echt van de initiatieven zijn (Ede). Heel fundamenteel is dat de politiek waarde hecht aan het zelf reddend vermogen van het maatschappelijk krachtenveld (Zeist). Daarnaast is het van belang dat er draagvlak in de buurt is (Eindhoven). De gemeente Arnhem vindt het van belang dat er ook sprake is van inspanning van de kant van het initiatief en dat het initiatief zich opstelt als een betrouwbare partij die zijn afspraken nakomt. 'Plannen moeten concreet worden en het moet niet te veel bij de gemeente neergelegd worden. Een stukje zakelijkheid is hierbij ook welkom'.

B. De relatie is afhankelijk van het type initiatief

Wat opvalt is dat er soms verschillen in positie bestaan tussen de initiatieven. Bijvoorbeeld in Zeist betreft het de ene keer een initiatief dat slechts hoeft samen te werken met de grondeigenaar en de andere keer betreft het boeren in het agrarisch gebied met natuurbelangen, persoonlijke belangen van bedrijven en groene groepen. De verhoudingen kunnen dus nogal verschillen. Ook wat betreft beleid zijn er verschillen: in Arnhem bestaat er geen beleid voor burgerinitiatieven die kleinschalig zijn in de wijk. Zodra het echter richting ondernemen gaat is er wel beleid noodzakelijk. De randvoorwaarden zijn daarbij namelijk nogal stevig (infrastructuur, land, eisenpakket). De verhouding tussen de gemeente en de initiatieven is ook verschillend (Zeist). Hoewel de gemeenten geen hiërarchische relatie met de initiatieven nastreven hebben zij wel de verantwoordelijkheid over bepaalde zaken. De vraag die dan speelt is 'hoe laat je dingen ontwikkelen? tot waar ga je? laat je het tegen de regels ingaan? waar moet je handhaven?'. Dan ontstaat toch een soort hiërarchische machtsverhouding.

C. Beginnende initiatieven hebben meer steun nodig dan initiatieven die al ontwikkeld zijn

De relatie tussen de gemeenten en de initiatieven is vaak het meest intensief in de opstartfase, als er bijvoorbeeld subsidies nodig zijn (Alkmaar). Als stadslandbouw wat langer draait in de gemeente zie je vaak dat de gemeente niet meer zo nodig is. Een voorbeeld hiervan is de stad Rotterdam waar de gemeente haar taken betreffende stadslandbouw steeds meer uit handen geeft. Het kan gebeuren dat relaties tussen gemeenten en de initiatieven zich beperken tot een kortdurend, incidenteel contact in de opstartfase (Zeist). Gemeenten vinden structurele contacten soms wel wenselijk, maar vaak verlopen die dan via platforms en netwerken.

6. Conclusies

Bij alle onderzochte gemeenten zien wij dat zij stadslandbouw belangrijk vinden en dat het kan bijdragen aan beleidsdoelen. De doelen die zij met stadslandbouw willen verwezenlijken verschillen echter van gemeente tot gemeente. Een gemene noemer is voedsel als motief, daarnaast worden participatie, sociale aspecten en duurzaamheid regelmatig genoemd als motieven om stadslandbouw belangrijk te vinden. Samenhangend met deze verscheidenheid aan doelen, zien wij ook dat stadslandbouw bij verschillende steden onder heel verschillende beleidsterreinen valt.

De gemeenten zien verschillende mogelijkheden om de initiatieven te ondersteunen, centraal staat hierbij het verbinden. Intern het verbinden van verschillende beleidsterreinen en extern het verbinden van verschillende partijen. Er is nog discussie of en hoe stadslandbouw financieel ondersteund moet worden. Sommige gemeenten geven wel subsidie en andere bewust niet, enkele willen dit in de toekomst gaan doen. Ook verschillen de gemeenten in de mate waarin zij actief faciliteren. Sommige gemeenten reageren vooral op wat zij in de stad zien gebeuren en zien ontstaan aan initiatieven, andere gemeenten organiseren doelgericht avonden om b.v. een bestemming te vinden voor braakliggende terreinen.

Ideeën die genoemd worden om stadslandbouw verder te ontwikkelen zijn talrijk. Bij sommige gemeenten bestaat de wens om van stadslandbouw een volwassen bedrijfstak te maken met mogelijkheden voor commerciële bedrijven, hightech en betaalde banen. Belangrijk daarvoor is dat stadslandbouw ook een onderwerp voor ondernemers wordt en wordt meegenomen in de economische agenda. Om stadslandbouw volwassener te maken is het ook van belang dat er beleid voor gerealiseerd wordt en dat dit beleid domein overstijgend is. Gemeenten willen graag contacten leggen met bestaande structuren (scholen, sociale partners, andere bedrijven, bejaardenhuizen). Het opzetten van een Food Council wordt enkele malen genoemd als mogelijke ontwikkelrichting. Ook handelsmissies staan voor sommige steden op de agenda.

Juist door de diversiteit tussen de steden kunnen steden veel van elkaar leren. Wij hopen dat dit rapport daar een bijdrage aan levert.

